

УДК 378.016:784

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-164-167

ВАН Ся –

аспірантка кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7566-0116>
e-mail: wang25042020xia@gmail.com

ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Проблема функцій художньо-виконавської самоєфективності виступає значущою в контексті визначення мети професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, розкриття методики забезпечення оптимальної його взаємодії з учнями на ґрунті мистецтва, вирішення виховних завдань мистецької діяльності. Наголосимо, що означена проблема містить ряд невирішених питань, зокрема стосовно ролі виконавсько-художньої самоєфективності у налагодженні творчої взаємодії вчителя з учнями, у формуванні професійно важливих якостей педагога-музиканта, у забезпеченні педагогічно-виправданого впливу на художньо-естетичний розвиток школярів. Між тим, виявлення функцій виконавсько-художньої самоєфективності відіграє суттєву роль у визначенні теоретичних і практичних засад удосконалення професійної діяльності вчителя музичного мистецтва в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема функцій художньо-виконавської самоєфективності вчителя музичного мистецтва донині не привертала уваги дослідників. Проте, окреслення функцій педагогічної діяльності вчителів різних навчальних предметів знаходимо у роботах Н. Кузьміної, функції педагогічної самоєфективності вчителя музики докладно розглянуто Т. Кремешною, функції музично-виконавської діяльності педагога-музиканта досліджено у роботах А. Берези, Чень Бо, М. Чернявської, де питання виконавської підготовки розглядаються як необхідний компонент формування професійно важливих якостей студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів.

Мета статті – висвітлення провідних функцій художньо-виконавської самоєфективності вчителя музичного мистецтва у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найважливіших ознак сформованості художньо-виконавської

самоєфективності вчителя музичного мистецтва вважаємо його здатність донести музичний твір до учнів у всій повноті художніх переваг, захопити їх власним виразним виконанням. Отже як домінантні виступають такі функції художньо-виконавської самоєфективності вчителя у професійно-педагогічній діяльності, як: презентативна, розвивальна, стимулювальна, конструктивна, перетворювальна, комунікативна, гедоністична. Розкриємо їх сутність.

1. Презентативно-комунікативну функцію спрямовано на досягнення успішності професійної діяльності вчителя, зокрема впливу його виконавської діяльності на естетичне виховання учнів. Спілкуючись з дитячою аудиторією, вчитель-виконавець музичних творів має продемонструвати свої вміння таким чином, щоб справити враження на юних слухачів, надати їм можливість повірити в мистецьку спроможність учителя, захопити музикою юних слухачів. Презентація художньо-виконавських умінь як функція самоєфективності вчителя музичного мистецтва полягає у демонстрації своєї творчої особистості під час спілкування з учнівською аудиторією.

Поняття художньо-виконавської презентації пов'язане із створенням відповідного іміджу вчителя в процесі взаємодії з учнями на ґрунті мистецтва. В такому розумінні художньо-виконавська презентація вчителя виступає важливим чинником досягнення успішного художньо-творчого контакту зі школярами. Здатність до художньо-виконавської презентації – важлива ознака педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва.

Для досягнення високого рівня професійної діяльності педагогу потрібне створення певного іміджу, тобто комплексу характеристичних ознак, які акцентують неповторність, унікальність особистості, відтворюючи індивідуальність педагога у спілкуванні з учнями. Художньо-виконавський імідж – важлива ознака професійної діяльності вчителя музики, яка

передбачає і педагогічну, і музично-виконавську складову. Для того, щоб досягти емоційно виповненого образу власної персони в свідомості учнів, учителю музичного мистецтва важливо продемонструвати свої виконавські здібності, вміння виразно проспівати чи заграли музичний твір.

Художньо-виконавська презентація має місце на уроках музичного мистецтва, у проведенні концертно-просвітницьких заходів, у виступах на концертах з нагоди святкування ювілейних дат. Загалом, презентація виступає складовою успішної комунікації педагога з учнями.

2. Пізнавально-оцінювальна функція виконавської самоефективності вчителя передбачає здатність оцінити свої виконавські можливості і вміння, характер впливу на художньо-творчий розвиток дітей, на основі пізнання мистецтва, учнів, свого професійного призначення оптимізувати процес музичного навчання школярів. Можливості пізнавально-оцінювальної функції розширюються на основі порівняння своїх досягнень як педагога-виконавця з іншими, здатності до систематичного розширення своєї художньої ерудиції, обізнаності в галузі психології дитячого музичного сприймання та оволодіння методами педагогічної корекції музичного розвитку учнів. Художньо-пізнавальні процеси інтенсифікуються шляхом оцінювального зіставлення себе з іншими виконавцями, педагогами, особливостей свого художнього сприймання з дитячим, сьогодишнього виконавського виступу з попередніми. У сферу пізнавально-оцінювальної функції виконавської самоефективності слід включити також і установку на аналітичне усвідомлення вчителем характеру сприймання дітей у відповідності із особливостями власного виконання. Пізнавально-оцінювальна функція виконавської самоефективності вчителя виявляється в поглибленні і уточненні уявлень про специфіку виконавського мистецтва в дитячій аудиторії, про закономірності художньо-виконавського впливу на естетичну свідомість учнів.

3. Стимульовально-розвивальна функція художньо-виконавської самоефективності вчителя передбачає забезпечення впливу мистецтва на духовний, естетичний, музичний розвиток особистості учнів. Високий рівень художнього виконання справляє дію актуалізації почуттів учнів, спрямування їхніх емоцій в річище духовного контексту відтворених композитором явищ дійсності. Завдяки мистецькій художньо-виконавській самоефективності вчителя, його спроможності

яскраво відтворити в інтерпретації музичного твору гуманістичні цінності, закладені у змісті музичних образів, збагачується внутрішній світ вихованців, активізується їхнє прагнення до осягнення глибинної сутності моральної краси людини, розширюються уявлення щодо справжньої величі людського духу. Здатність учителя на високому художньому рівні виконати мистецький твір актуалізує потужний емоційний вплив музики на естетичну свідомість дитини, сприяє протистоянню руйнаціям розважальної індустрії, пробуджує прагнення до Краси і Добра, до справжніх цінностей мистецтва.

Стимульовально-розвивальну функцію зумовлено потребами школярів у яскравих емоціях і почуттях. Вміщені у сприйнятті виразного виконання вчителя, експресивність дітей набуває естетичного забарвлення. Виконання вчителя, невпевненого у своїх виконавських можливостях, не справляє на учнів, які поки що є недосвідченими слухачами, потрібного емоційного впливу. І навпаки, якщо вчитель не тільки володіє естетикою художньої демонстрації власних творчих здобутків, а й переконаний у своїй виконавській спроможності, йому тоді під силу захопити учнів образним змістом музичного твору, повести дітей за собою, наповнити емоціями процес слухання-сприйняття учнями музики. Виконання в контексті творчої самоефективності допомагає вчителю розкрити дітям повноту музики як мистецтва, в якому відтворення емоцій відіграє вирішальну роль. Уможливаючи емоційне тлумачення музичного тексту, виконавська самоефективність учителя сприяє смислому забарвленню експресивності виконання і виступає засобом закріплення емоційних вражень в пам'яті юних слухачів. Стимулювання естетичних емоцій під час слухання – важлива функція професійної діяльності, що значною мірою реалізується завдяки виконавській самоефективності вчителя.

Загалом стимульовально-розвивальна функція художньо-виконавської самоефективності вчителя спрямована на прищеплення учням любові до мистецтва, до пізнання музики у якомога ширших межах, її емоційного її переживання та усвідомленого оцінювання.

4. Конструктивно-перетворювальна функція виконавської самоефективності вчителя полягає у відборі виконавського репертуару, який би відповідав художній індивідуальності вчителя, а також співвідносився із педагогічними завданнями.

Сучасною психологією доведено

(В. Ражніков), що музичність дитини залежить не стільки від її обізнаності у музиці, скільки від здатності до особистісного переживання музичних образів. Отже, відчуття художньо-виконавської успішності вимагає від учителя виявлення творчого підходу як до інтерпретації музичного твору, так і до організації слухання музики учнями, створення ситуації оптимального музичного сприймання.

Творчість учителя виявляється у багатьох сферах його професійної діяльності. Виконавська самоефективність як особистісна якість виступає необхідною умовою продуктивного вирішення художньо-творчих проблем у процесі навчання дітей музики. Багатоплановість творчої роботи вчителя, її успішність залежить від сформованості самоефективності учителя А.Н. Лук та ін. підкреслювали, що впевненість у своїх можливостях – запорука творчих успіхів. Людина, що сумнівається у результатах своєї творчої діяльності, скута, її творча діяльність втрачає варіантність, імпровізаційність, пошук сміливих, неординарних рішень. Художньо-виконавська самоефективність розкріпає творчу насагу вчителя, уможливує творчі знахідки, пов'язані із створенням виразної інтерпретації музики, причому такої, яка би могла захопити дітей. Підкреслення у виконанні художніх деталей, до яких педагогу-виконавцю хотілось би привернути увагу юних слухачів, але не спотворюючи образного змісту твору теж апелює до творчої складової виконавської самоефективності вчителя. Творчість учителя, його конструктивні якості виявляються також у відборі цікавого і творчо виповненого музичного матеріалу для слухання. Звернімо увагу при цьому, що музично-педагогічна творчість учителя носить прилюдний характер, що потребує вміння володіти собою, здатності довільно управляти своїми емоціями і почуттями. А це вже прямо пов'язано із виконавською самоефективністю вчителя, із його здатністю відчутти, усвідомити власні творчі можливості, з відчуттям успішності діяльності.

5. *Рефлексивно-гедоністична* функція художньо-виконавської самоефективності вчителя зорієнтована на його здатність до об'єктивного оцінювання своєї виконавської майстерності, а також педагогічного чуття, вміння розвинути слухацькі вміння учнів. При цьому важливого значення набуває прагнення вчителя розвинути у дітей здатність до естетичної насолоди від сприймання музичних образів, розкрити перед ними естетичну привабливість музичного мистецтва, прищепити щире бажання глибоко

пізнати і пережити його кращі зразки. Не перебільшуючи і не применшуючи власні виконавські вміння, вчитель з розвинутим почуттям самоефективності спроможний і сам отримати естетичну насолоду, і сприяти виникненню естетичного задоволення дітей в процесі сприймання і переживання образів мистецтва.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрому. Підводячи підсумки, підкреслимо, що проблема художньо-виконавської самоефективності вчителя в її проекції на професійну педагогічну діяльність – відносно нова, недостатньо досліджена, проте надзвичайно актуальна проблема педагогіки, пов'язана з питаннями суттєвого удосконалення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначення функцій художньо-виконавської самоефективності вчителя створює теоретичну основу для розробки методики її формування на мистецьких факультетах педагогічних університетів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Береза А. В. Педагогічно-виконавська практика майбутнього вчителя музики: навч.-метод. посіб. / А. В. Береза. Вінниця : Нова книга, 2010. 184 с.
2. Бобакова И. П. Самостоятельная работа как фактор совершенствования процесса подготовки будущего учителя музыки / И. П. Бобакова: Диссерт. ... канд. пед. наук. К. : НПУ им. М. П. Драгоманова, 1998. 164 с.
3. Колмогорова Л. С., Спиридонова Г. Г. Характеристики самопрезентации в контексте соотношения внутренней и внешней составляющих культуры человека // Мир науки, культуры, образования. Горно-Алтайск, 2015. № 4[53]. С. 180–182.
4. Кремешна Т. І. До питання формування професійної компетентності майбутніх учителів музики / Т. І. Кремешна // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. №5(2). С. 174–179. [Електронний режим]. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_5\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_5(2)_28).
5. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1970.
6. Ражніков В. Г. Диалоги о музыкальной педагогике / В. Г. Ражніков. М. : ЦАПИ, 1994. 141 с.
7. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» / В. А. Семиченко. К. : Миллениум, 2004. 521 с.
8. Чень Бо. Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін: Наукове видання [За ред. проф. А. В. Козир та доц. К. О. Щедросевої. Херсон: ХДУ, 2016. С. 195–199.

9. Чернявська М. Н. Аксиологічний аспект теорії інтерпретації та проблеми музичної педагогіки: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01. / М. Н. Чернявська. К. КГК, 1996. 20 с.

REFERENCES

1. Bereza, A. V. (2010). *Pedahohichno-vykonavska praktyka maibutnoho vchytelia muzyky*. [Pedagogical and performing practice of the future music teacher: teaching method. manual]. Vinnytsia.

2. Bobakova, Y. P. (1998). *Samostoiatelnaia rabota kak faktor sovershenstvovaniya protsessa podhotovky budushcheho uchytelia muzyky*. [Independent work as a factor in improving the process of preparing a future music teacher]. Kyiv.

3. Kolmohorova, L. S., Spirydonova, H. H. (2015). *Kharakterystyky samoprezentatsyy v kontekste sootnosheniya vnutrennei y vneshnei sostavliaiushchykh kultury cheloveka*. [Characteristics of self-presentation in the context of the relationship between the internal and external components of human culture]. Horno-Altaiisk.

4. Kremeshna, T. I. (2012). *Do pytannia formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzyky*. [On the question of formation of professional competence of future music teachers].

5. Kuzmyna, N. V. (1970). *Metody yssledovaniya pedahohycheskoi deiatelnosti*. [Research methods of pedagogical activity]. Lenynhrad.

6. Razhnykov, V. H. (1994). *Dyalozy o muzykalnoi pedahohyke*. [Dialogues about music pedagogy]. Moscow.

7. Semychenko, V. A. (2004). *Problemy motyvatsyy povedeniya y deiatelnosti cheloveka*.

Modulnyi kurs psykholohyy. Modul «Napravlennost». [Problems of motivation of human behavior and activity. Modular psychology course. Module «Directivity»]. Kyiv.

8. Chen Bo. (2016). *Suchasni problemy vykonavskoi pidhotovky vykladachiv mystetskykh dystsyplin*. [Modern problems of performance training of teachers of art disciplines]. Kherson.

9. Cherniavska, M. N. (1996). *Aksiolohichnyi aspekt teorii interpretatsii ta problemy muzychnoi pedahohiky*. [Axiological aspect of the theory of interpretation and problems of music pedagogy]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАН Ся – аспірантка кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: удосконалення процесу фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вищій школі України та КНР; методика навчання музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

WANG Xia – postgraduate of Faculty of Art, Dragomanov National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: improving the process of professional training of future teachers of music in higher education in Ukraine and China; methods of teaching music.

Стаття надійшла до редакції 25.04.21 р.

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3-051:78]:17.023.36
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-167-171

ВИШНЕВЕЦЬКА Марина Вікторівна – аспірант кафедри музикознавства та музичної освіти Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5830-6406>
e-mail: mvyshnevetska@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в еру панування цифрових технологій виходить на новий рівень. На етапі розвитку інноваційно-інформаційно-інтелектуальної цивілізації ХХІ століття необхідні нові підходи до формування естетичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже це обумовлено як розробкою та впровадженням в

практику форм інноваційного навчання, так і потребою в усвідомленні значимості креативної та проектно-технологічної підготовки майбутніх спеціалістів. Але ми розуміємо, що в даних умовах втрачається одне із головних завдань – досвід ціннісно-естетичного ставлення до дійсності, зниження культурних орієнтацій особистостей. Практика показує, що впровадження інноваційно-освітніх технологій випереджає процес формування естетичної культури